

Ελαιας & Καπνού εγκώμιον

ΔΗΜΟΣ ΑΓΡΙΝΙΟΥ

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ ΑΓΡΙΝΙΟΥ

Ελαίας & Καπνού εγκώμιον

Ελαίας & Καπνού εγκώμιον

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ ΑΓΡΙΝΙΟΥ
2 Απριλίου - 5 Ιουλίου 2026

ΕΚΘΕΣΗ

ΟΡΓΑΝΩΣΗ

Δημοτική Πινακοθήκη Αγρινίου

© Δήμος Αγρινίου / Δημοτική Πινακοθήκη
© Μουσεία - Ιδρύματα
© Καλλιτέχνες

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Χρήστος Γαρουφαλής
Καλλιτεχνικός Διευθυντής
Δημοτικής Πινακοθήκης Αγρινίου

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Πέτρα Καραμούζη

ΦΩΤΙΣΜΟΙ

Δημήτρης Παπαδάκης

ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΕΚΤΥΠΩΣΕΙΣ

FIRMA εκτυπώσεις

ΑΣΦΑΛΙΣΗ

Karavias Art Insurance

ΣΥΣΚΕΥΑΣΙΑ - ΜΕΤΑΦΟΡΑ - ΑΝΑΡΤΗΣΗ ΕΡΓΩΝ

Swift Art Services

ΕΚΔΟΣΗ

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Χρήστος Γαρουφαλής
Χαράλαμπος Πασχένης

ΚΕΙΜΕΝΑ

Γεώργιος Παπαναστασίου, Δήμαρχος Αγρινίου - χαιρετισμός
Γεράσιμος Μπελεβώνης, Πρόεδρος ΠΑΝΑΙΤΩΛΙΚΟΣ Γ.Φ.Σ. - χαιρετισμός
Χρήστος Γαρουφαλής, Καλλιτεχνικός Διευθυντής Δ.Π.Α.
Γιώργος Μυλωνάς, Ιστορικός τέχνης

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΕΡΓΩΝ

Ιστορικά Αρχεία Μουσείου Μπενάκη / Πινακοθήκη Ν.Χ. Γκίκα

Φωτογραφικά Αρχεία MIET / ΕΛΙΑ

Φωτογραφικά Αρχεία MOMUS / Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης

Ίδρυμα *Η άλλη Αρκαδία*

Θέμης Ζαχρήστος

Ιωάννα Μωραΐτη

Κωνσταντίνος Ρίζος

Φωτεινή Σβόλη - Χαϊντίνη

Χρίστος Σιμάτος

Αρχεία καλλιτεχνών

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ

Χαράλαμπος Πασχένης

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ ΑΓΡΙΝΙΟΥ

📍 Δ. Βότση 2, 301 31 Αγρίνιο

☎ 26413 60419

✉ pinakothiki@agrinio.gr

🌐 www.dipinag.gr

📘 Municipal Art Gallery of Agrinio

📷 [municipal_art_gallery_agrinio](https://www.instagram.com/municipal_art_gallery_agrinio)

Ελαίας & Καπνού εγκώμιον

ΔΗΜΟΣ ΑΓΡΙΝΙΟΥ

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ ΑΓΡΙΝΙΟΥ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ σε:

Δρ Θεόδωρο Κουτσογιάννη, Ιστορικό Τέχνης & Έφορο της Συλλογής Έργων Τέχνης
της Βουλής των Ελλήνων

Ειρήνη Γερουλάνου, Πρόεδρο Διοικητικής Επιτροπής Μουσείου Μπενάκη
Δρ Γιώργη Μαγγίνη, Επιστημονικό Διευθυντή Μουσείου Μπενάκη
Κωνσταντίνο Παπαχρίστου, Επιμελητή Συλλογής Πινακοθήκης Γκίκα / Μουσείο Μπενάκη
Ιωάννα Μωραΐτη, Επιμελήτρια Αρχείου Πινακοθήκης Γκίκα / Μουσείο Μπενάκη
Τάσο Σακελλαρόπουλο, Υπεύθυνο Ιστορικών Αρχείων / Μουσείο Μπενάκη
Μαρία Δημητριάδου, Ιστορικά Αρχεία / Μουσείο Μπενάκη
Δρ Σταλίνα Βουτσινά, Υπεύθυνη Διαχείρισης Συλλογών / Μουσείο Μπενάκη

Κώστα Κωστή, Διευθυντή Μορφωτικού Ιδρύματος Εθνικής Τραπέζης (MIET)
Κωνσταντίνο Φιολάκη, Υπεύθυνο του Φωτογραφικού Αρχείου MIET / ΕΛΙΑ

Θούλη Μισιρλόγλου, Καλλιτεχνική Διευθύντρια MOMUS Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης
Γιάννη Μπόλη, Ιστορικό της Τέχνης, Επιμελητή MOMUS

Ελένη Βρεττού, Διευθύνουσα Σύμβουλο CrediaBank
Ιωάννα Μίγγου, Γενική Διευθύντρια Marketing & Εταιρικής Επικοινωνίας CrediaBank

Σωτήρη Φέλιο, Ίδρυμα *Η άλλη Αρκαδία*
Δώρα Βασιλάκου, Υπεύθυνη Συλλογής Σωτήρη Φέλιου

Χαιρετισμός Δημάρχου

Το 2026 αποτελεί έτος – ορόσημο για την ΠΑΕ Παναιτωλικός και για τον τόπο μας, καθώς συμπληρώνονται 100 χρόνια από την ίδρυση ενός συλλόγου που έγινε αναπόσπαστο κομμάτι της ιστορίας, της κοινωνίας και της ταυτότητας του Αγρινίου. Η επέτειος αυτή δεν περιορίζεται στον αθλητισμό· αποτελεί αφορμή πολιτιστικού αναστοχασμού και δημιουργικής έκφρασης.

Η έκθεση της Δημοτικής Πινακοθήκης με τίτλο “Ελαίας και Καπνού εγκώμιον” προσεγγίζει τα εκατό χρόνια του Παναιτωλικού μέσα από την τέχνη, φωτίζοντας τις βαθύτερες ρίζες του τόπου μας. Η ελιά και ο καπνός, σύμβολα ζωής, μόχθου και ιστορικής μνήμης, συνδέονται άρρηκτα με την κοινωνική διαδρομή του Αγρινίου και, κατ’ επέκταση, με την πορεία του Παναιτωλικού ως συλλογικής έκφρασης αυτής της διαδρομής.

Τα έργα ζωγραφικής και τα γλυπτά που παρουσιάζονται στην έκθεση δεν αφηγούνται απλώς μια ιστορία· αποτυπώνουν ένα πολιτισμικό υπόβαθρο. Αναδεικνύουν τον Παναιτωλικό ως φορέα αξιών, ως κομμάτι της κοινωνικής και πολιτιστικής ταυτότητας της πόλης, ως διαχρονικό πρεσβευτή ενός τόπου που έμαθε να δημιουργεί, να αντέχει και να προχωρά.

Η Δημοτική Πινακοθήκη μετατρέπεται σε χώρο συνάντησης τέχνης και συλλογικής μνήμης, προσφέροντας στο κοινό τη δυνατότητα να προσεγγίσει την ιστορία του Παναιτωλικού μέσα από συμβολισμούς, αισθήματα και καλλιτεχνικές αναγνώσεις. Πρόκειται για μια πρωτοβουλία που τιμά όχι μόνο τον σύλλογο του Παναιτωλικού, αλλά και τον πολιτισμό του Αγρινίου.

Ως Δημοτική Αρχή, χαιρετίζουμε την «Ελαίας και Καπνού εγκώμιον», μια έκθεση που ενισχύει τον διάλογο ανάμεσα στην τέχνη, την ιστορία και την κοινωνία, ενώ καταδεικνύει τον τρόπο με τον οποίο ο Παναιτωλικός υπήρξε και παραμένει μέρος του πολιτισμικού μας DNA.

Το επετειακό 2026 – 100 χρόνια Παναιτωλικός – ως αποτελέσει ευκαιρία να κοιτάξουμε το παρελθόν με σεβασμό και το μέλλον με δημιουργική αισιοδοξία. Μέσα από την τέχνη, η μνήμη γίνεται ζωντανή και η ιστορία συνεχίζει να εμπνέει.

Γεώργιος Παπαναστασίου

Δήμαρχος Αγρινίου

Χαιρετισμός Προέδρου ΠΑΕ Παναιτωλικού

Ελιά και καπνός: Τα παραδοσιακά προϊόντα που «ανάθρεψαν» το Αγρίνιο τον προηγούμενο αιώνα. Έγιναν σημείο αναφοράς, έβαλαν τη σφραγίδα τους στην καθημερινότητα των κατοίκων, ενίσχυσαν την ανάπτυξη του τόπου μας. Υπήρξαν πηγή έμπνευσης για καλλιτέχνες οι οποίοι παρέδωσαν σπουδαία έργα τέχνης.

Παναιτωλικός Γ.Φ.Σ.: Ο Σύλλογος που συμπλήρωσε έναν αιώνα δράσης και προσφοράς στον Αθλητισμό, την Εκπαίδευση, τον Πολιτισμό. Δημιουργώντας ένα τρίπτυχο εξωστρέφειας της πόλης, που έγινε ισχυρό σύνθημα των Αγρινιωτών: «Ελιά – Καπνός – Παναιτωλικός!»

Η Δημοτική Πινακοθήκη Αγρινίου συμμετέχει σε αυτή τη γιορτή προσθέτοντας χρώμα. Κορυφαίοι καλλιτέχνες εγκωμιάζουν με τη τέχνη τους τα δυο προϊόντα που έκαναν γνωστό παντού το Αγρίνιο τιμώντας με τον δικό τους τρόπο την επέτειο του Συλλόγου μας.

Για τους λόγους αυτούς τούτη η έκθεση αποτελεί ξεχωριστό πολιτιστικό γεγονός που ξεπερνά τα όρια του Αγρινίου και της Αιτωλοακαρνανίας.

Γεράσιμος Μπελεβώνης
Πρόεδρος ΠΑΕ Παναιτωλικός

Ελαίας και καπνού εγκώμιον

Σε μια εποχή σύγχυσης και κατάλυσης των αισθητικών κριτηρίων, η αφύπνιση της μνήμης μέσω της τέχνης αποτελεί πνευματική ευθύνη μιας Δημοτικής Πινακοθήκης. Να διαφυλάξει, σαν άλλη κιβωτός, κάτι απ' το "πνεύμα" του τόπου διασφαλίζοντας, την πολιτισμική συνέχεια του οικείου τόπου.

Η "ελιά" και ο "καπνός", παρελθόν και καταγωγή μας, συγκεφαλαιώνουν την αναφορά του περιβάλλοντος και των εμπειριών μας. Στοιχεία εικαστικά φορτωμένα συμβολισμούς, άρρηκτα συνδεδεμένα με τη παράδοση μας, πηγή οικονομικής ανάπτυξης στο παρελθόν αλλά και ψηφίδες της πολιτισμικής μας ταυτότητας, μάς καλούν σήμερα κοινωνούς σε μια γιορτή φωτός και μνήμης.

Σε αυτή την γιορτή συμμετέχουν: η Συλλογή Έργων Τέχνης της Βουλής των Ελλήνων, το Μουσείο Μπενάκη, το MIET / ΕΛΙΑ, το MOMUS - Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης Θεσσαλονίκης, η CrediaBank, η Sotiris Felios Collection, ιδιώτες συλλέκτες και φυσικά οι καλλιτέχνες, τα έργα των οποίων προσεγγίζει μοναδικά με το κείμενο - ποίημα ο Γιώργος Μυλωνάς. Η αποδοχή της πρόσκλησής μας αποτελεί χαρά και τιμή.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες θα ήθελα να εκφράσω και στον κο Δημήτρη Γκέρτσο για τη πρόσφατη δωρεά προς τη Δ.Π.Α. της προσωπογραφίας του παππού του Ευάγγελου Παπαστράτου φιλοτεχνημένη από τον Ι. Μόραλη, ένα έργο υψηλής αισθητικής. Η σπάνιας γενναιοδωρίας κίνησή του -πέραν των άλλων- αποτελεί έμπρακτη απόδειξη εμπιστοσύνης και επιβράβευση της πορείας της Δημοτικής Πινακοθήκης Αγρινίου.

Ένα έργο τέχνης είναι αυθεντικό όταν υπερβαίνει το προφανές, συμβολίζει, υπαινίσσεται και υπονοεί, όταν προκαλεί συγκινήσεις που οδηγούν σε μυστικές αλήθειες. Στην έκθεση αυτή η εικαστική και ποιητική προσέγγιση με έργα σημαντικών δημιουργών δεν αποτελεί εγκώμιον μόνο των δυο προϊόντων. Φωτίζει έμμεσα και το έργο κάποιων ξεχωριστών ανθρώπων για τους οποίους η παραγωγή υπήρξε πολιτισμός κι όχι μόνον εμπόρευμα. Ανθρώπων που, μέσα απ' τη δουλειά και τον κόπο της, αξιολόγησαν *"άλλα ζυγίσματα"*. Δημιούργησαν τις προϋποθέσεις εκείνες που δίνουν τη χαρά της μετοχής στο *"κοινό βίωμα"*, το κύτταρο του πολιτισμού.

Με τέτοιο πνεύμα ας θεωρηθεί αυτή η έκθεση ως συμμετοχή της Δ.Π.Α. στον εορτασμό των εκατό χρόνων ιστορίας του Παναιτωλικού Γυμναστικού αλλά και Φιλεκαπαιδευτικού Συλλόγου, η οποία -αν και σημαντική- παραμένει δυστυχώς στη σκιά. Μια έκθεση, το αποτύπωμα της οποίας υπερβαίνει την επικαιρότητα των γενεθλίων και γίνεται μάθημα αυτογνωσίας.

Το "Εγκώμιον καπνού και ελαίας", εκτός από γιορτή όλων ημών, αποτελεί φόρο τιμής και προς τους απόντες. Αυτούς που οραματίστηκαν -εκατό χρόνια πριν- την συνύπαρξη σωματικής ευεξίας και πνευματικής ανάτασης αλλά και των μετέπειτα σκαπανένων. Χρέος μας είναι να μείνει άσβεστη η μνήμη τους, μάθημα ζωής, προίκα κι εφόδιο. Να μας συνδέουν -όπως οι ρίζες- με το παρελθόν και τα χνάρια τους -ως οδοδείκτες- να προαναγγέλλουν ένα μέλλον ολόφωτο με καρπούς, όνειρα κι ελπίδες...

Χρήστος Γαρουφαλής
Καλλιτεχνικός Διευθυντής Δ.Π.Α.
ζωγράφος

Γραμματόσημα Ελληνικών Ταχυδρομείων με θέμα την ελιά και τον καπνό

Ελιά και Καπνός: μορφές της Ανάγκης

Στην ποδιά της Σπάρτης, μια απέραντη πεδιάδα από λιόδεντρα απλώνεται ως τη θάλασσα, με το φως να λούζει έντονα το κοκκινόχρωμα όποτε ξεφεύγει από τη βαριά σκιά των δέντρων. Σ' αυτό το κοντράστο, ανάμεσα στο πράσινο και το κόκκινο, σκηνογραφεί ο Ρομπέρτο Καλάσσο, γνήσιο παιδί του Ομήρου, το φευγιό της Ελένης για την Τροία. Στην ακροθαλασσιά, ο μυθογράφος φέρνει τη Μοίρα ως καπνό. Καπνός γίνεται η Ανάγκη όταν δεν θέλει να φανεί ως βία, αλλά ως αναπόφευκτη πορεία του κόσμου¹.

Αν στον Ποιητή έλαβε, για πρώτη φορά, σχήμα και μορφή ο ελληνικός κόσμος, τότε οι καλλιτέχνες του τόπου μας θέλησαν να φανερώσουν τα ταυτοτικά του στοιχεία, δίνοντας μορφή στην Ελιά και τον Καπνό. Και τα δυο κάρπισαν στην ελληνική τέχνη με ποικίλα μέσα, πλάθοντας γνωστούς δημιουργούς. Μια σπουδαία παραγωγή από τέτοια έργα συγκεντρώνει η Δημοτική Πινακοθήκη Αγρινίου από καλλιτεχνικές γενιές ενός αιώνα. Ο Χρήστος Γαρουφαλής (1959), ζωγράφος γεννημένος στο Αγρίνιο – πόλη που γνώρισε ανάπτυξη στα καπνοχώραφα – κι έχοντας καλλιεργήσει στο έργο του βιωματική σχέση με την ελιά και τον καπνό, ανθολογεί και διακλαδίζει ένα κοίτασμα της εγχώριας εικαστικής σκηνής που, χωρίς να είναι καθολικό, γίνεται παγκόσμιο.

Η παρουσία της ελιάς, ιδίως στον μετεπαναστατικό εικαστικό λόγο, εντάσσεται στο ευρύτερο πρόταγμα συγκρότησης της εθνικής ταυτότητας μέσω της απεικόνισης του τοπίου. Χαρακτηριστικό είναι το έργο του Νίκου Χατζηκυριάκου Γκίκα (1906-1994) όπου η ελιά μετασχηματίζεται σε τόπο πνευματικότητας. Με τα απολύτως αναγκαία, το τοπίο αποσπάται από τη συνθήκη του χρόνου κι εντάσσεται σε μια τάξη σχεδόν μεταφυσική. Στο ίδιο κλίμα εγγράφεται κι ο «Ελαιώνας» του Φώτη Μαστιχιάδη (1913-1997). Πρόκειται για χαρακτηριστικό παράμιλλης δύναμης το οποίο δεν προσφέρεται ως ειδυλλιακή εικόνα της υπαίθρου, αλλά ως συμπύκνωση του ιστορικού χρόνου που απλώνεται σε κορμούς «αιώνιους» με κλαδιά α ξεχώριστα από τις ρίζες. Στις «Ελιές», αντίθετα, του Λάμπρου Ορφανού (1916-1995) το βλέμμα ανοίγει στο σύνολο καθώς ο ρυθμός της χάραξης οργανώνει τον ελαιώνα ως συλλογικό τοπίο².

1. *Οι γάμοι του Κάδμου και της Αρμονίας*. Αθήνα: εκδ. Γνώση, β' έκδοση, 1993–1994, σσ. 145–146.)

2. Στην παράδοση της νεοελληνικής χαρακτηριστικής, η ελιά υπήρξε προνομιακό θέμα. Ειδική μνεία πρέπει να γίνει στην έκδοση του συλλέκτη και τεχνοκριτικού Νίκου Γρηγοράκη, *Η ελιά στη νεοελληνική χαρακτηριστική*, σε επιμέλεια του Τάκη Κατσουλίδη που κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Αδάμ–Πέργαμος το 2004. Ο Γρηγοράκης, γνωστός για το πλούσιο έργο του στη νεοελληνική χαρακτηριστική, συγκροτεί μια εστιασμένη επισκόπηση της απεικόνισης της ελιάς από τους Έλληνες χαρακτήρες του 20ού αιώνα).

Τον κορυφαίο χαράκτη μάστορα Α. Τάσσο (1914-1985) με τη σύντροφό του, Λουκία Μαγγιώρου (1914-2008), συναντούμε όχι με χαρακτηριστικό αλλά με μια μνημειακή ζωγραφική αφήγηση όπου μας γνωρίζουν τους ανθρώπους του καπνού από τα προβιομηχανικά στάδια της καλλιέργειας. Το έργο που φιλοτεχνήθηκε το 1960 με παραγγελία της εταιρείας «Παπαστράτος» για το περίπτερο του Εθνικού Οργανισμού Καπνού στη Διεθνή Έκθεση της Θεσσαλονίκης, τοποθετήθηκε στη συνέχεια σε εργοστάσιο επεξεργασίας καπνού. Στο διακοσμητικό σύνολο οι εργαζόμενοι της καπναποθήκης συναντούσαν όσους δούλευαν στα χωράφια. Με αντίστοιχους όρους, αντικρίζουμε σήμερα την τοιχογραφία που έκανε ευρέως γνωστό τον αλησμόνητο ζωγράφο Στέλιο Φαϊτάκη (1976-2023) στον περίβολο του εργοστασίου «Ελαίς» στην Πειραιώς. Η επιμήκης διάταξη και η ρυθμική διαδοχή στις μορφές των Τάσσου και Μαγγιώρου συγκροτούν ένα πανοραμικό «έπος της εργασίας», όπου ο καπνός υπήρξε βίωμα και ταυτότητα.

Το «Αρμάθιασμα», δηλαδή το δέσιμο του καπνού από τον Νικήτα Γρύσπο (1873-1974), «Το σκάλισμα του καπνού» του Δημήτρη Κρέτση και η «Αγκαλιά» του Νίκου Γώγου (1974) σκιαγραφούν το ανθρώπινο τοπίο της καπνεργασίας. Μας υπενθυμίζουν ότι δεν έχει περάσει καιρός από τότε που η σκληρή δουλειά στο χωράφι ξεκινούσε από την άγουρη παιδική ηλικία. Στην αγρότισσα το βάρος μεταφέρεται στο γυναικείο σώμα: σιωπηλή αντοχή, εργασία χωρίς χειρονομιακή έξαρση, μια μορφή που κρατά μέσα της τον μόχθο. Αντίστοιχα, στις αρμαθιές των καπνών, η εργασία αποδίδεται ως συλλογική πράξη, ρυθμική και επαναλαμβανόμενη, καθώς τα σώματα υποτάσσονται σε μια οικονομία κινήσεων που παραπέμπει σε τελετουργία.

Ονοματεπώνυμο στον κόσμο των καπνεργατών δίνει ο Δημήτρης Παπατρέχας (1955) με το πορτρέτο της Βασιλικής Γεωργαντζέλη, της γυναίκας που ξεριζώθηκε από τη Μικρασία για να βρεθεί στη γη του Αγρινίου. Μεταφέρει αυτή τη γνώση στο επίπεδο μιας εικόνας σκοτεινής, καπνισμένης: το πρόσωπο γίνεται μνήμα, χαραγμένο με προσφυγιά, εργασία και διεκδίκηση σε μια ιστορία που δεν έπαψε να μας αφορά. Τον χώρο γυμνό από την ανθρώπινη παρουσία, καταγράφει μεταφυσικά ο Χρίστος Σιμάτος (1977), φωτογραφίζοντας τις «Καπναποθήκες Παπαστράτου».

Πορτρέτο που αξίζει να συλλογιστούμε στις μέρες μας είναι κι αυτό που φιλοτέχνησε ο Γιάννης Μόραλης (1916-2009) για τον Ευάγγελο Παπαστράτο (1884-1973). Παρουσιάζεται για πρώτη φορά στο κοινό, καθώς δωρήθηκε στη Δημοτική Πινακοθήκη Αγρινίου από τον εγγονό του Παπαστράτου, Δημήτρη Γκέρτσο. Μια χειρονομία που, πέρα από τη βαριά υπογραφή του ζωγράφου, κληροδοτεί στις επόμενες γενιές ένα πρότυπο στάσης. Στο πρόσωπο του Αγρινιώτη καπνοβιομήχανου βλέπουμε κάτι που σήμερα λησμονούμε: άλλο είναι ο επιτυχημένος και εντελώς άλλο ο ηγέτης. Ο επιτυχημένος μετρά το αποτέλεσμα με όρους ατομικούς — κέρδος, αναγνώριση, προσωπική ανέλιξη. Ο ηγέτης, αντίθετα, κρίνεται από το αν η επιτυχία του διαχέεται, αν αποκτά νόημα πέρα από τον ίδιο. Ο Παπαστράτος μαζί με τ' αδέρφια του, είδε την επιτυχία μέσα από την επιτυχία της πόλης του, μέσα από την εργασία που παρείχε, τις υποδομές που στήριξε, την κοινωνική συνοχή που, έστω και με τις αντιφάσεις της εποχής, επιδίωξε να καλλιεργήσει. Σε έναν κόσμο όπου η επιτυχία συχνά εξαντλείται στην εικόνα, η ηγεσία προϋποθέτει κάτι πιο απαιτητικό: τη συνειδητοποίηση ότι δεν προηγείται ο εαυτός, αλλά ο τόπος· ότι η πραγματική ισχύς δεν φαίνεται στην κορυφή, αλλά στο αν όσοι βρίσκονται γύρω στέκονται όρθιοι μαζί σου. Αυτό είναι το μέτρο της ηγεσίας — τότε και τώρα.

Ξεχωριστό ενδιαφέρον παρουσιάζει — κι αυτό συγκαταλέγεται στα προτερήματα της έκθεσης — πώς η ελιά εξακολουθεί να κεντρίζει το ενδιαφέρον νεότερων δημι-

ουργών, ακόμη κι εκείνων που επαναδιαπραγματεύονται την ελληνικότητα ή ζητούν να τη δουν απαλλαγμένη από στερεότυπα και εικονογραφικές βεβαιότητες. Σε αυτό το πλαίσιο εντάσσονται οι «Ελιές στο Ρίο» του Γιάννη Ψυχοπαίδη (1945). Οι επιζωγραφισμένες rolaid λειτουργούν ως καταγραφές ενός οικείου τόπου, όπου ο καλλιτέχνης καλοκαιριάζει. Ο Ψυχοπαίδη δεν αντιμετωπίζει την ελληνικότητα ως σταθερό, εικονογραφικά αναγνωρίσιμο σύμβολο· την προσεγγίζει ως διαδικασία ανάγνωσης του τόπου, όπου το καθημερινό, το ιδιωτικό και το πολιτικό συνυπάρχουν. Έτσι, προτείνει μια τέχνη που δεν αναζητεί τη νομιμοποίησή της στο παρελθόν ως μνημειακή αναφορά, αλλά στο παρόν ως χώρος βιωμένος, όπου ο τόπος διαβάζεται εκ νέου μέσα από την καθημερινότητα και τη συνείδηση της ιστορικής του πυκνότητας.

Μακριά από τον κονιορτό της συνθηματολογίας, αυτό που είναι αμετατρέπτως ελληνικό είναι η πραγματικότητα της ρίζας, ο νόστος της ρίζας. Ο Οδυσσέας, όπως και οι ήρωες των δημοτικών τραγουδιών, ήταν νοσταλγός. Ο πόνος για τη ρίζα είναι ελληνικός. Η ελληνική παράδοση, αρχαία, βυζαντινή και νεότερη, διέπεται από τον πόνο αυτό, από την πλήρη άλγους ζήτηση της αρχής. Το ελληνικό σύμπαν δεν έχει έναν αόριστο και πιεστικό Υπέρτατο Νόμο ως πρώτο αίτιο, αλλά έναν κόσμο φυέμενο του οποίου η ρίζα είναι ο θεμελιώδης ένας **ἄει** Λόγος. Έτσι αντικρίζω το έργο «Σκιά ελιάς – καντήλι» του Χρήστου Μποκόρου (1956). Μέσα σε χρυσό κάμφο, η ελιά στέκει ως ρίζα αόρατη, ως ανάμνηση φωτός που περνά μέσα από το λάδι του καντηλιού. Το λάδι, καρπός της ελιάς, γίνεται φως ελάχιστο, φως που δεν φωτίζει τον κόσμο, αλλά τον κρατά.

Από το ελάχιστο του Μποκόρου, το βλέμμα ανεβαίνει τη σκάλα στο γλυπτό δέντρο των Ἄγγελου (1950) και Φίλιππου Παναγιωτίδη (1994). Στην «Ελιά» τους ο κορμός, τα νεύρα, οι «ανωμαλίες» της ύλης ίστανται ως τεκμήρια διάρκειας και αντοχής. Η επιλογή του ξύλου ελιάς σε συνδυασμό με τον μπρούντζο εντείνει αυτή τη διπλή ανάγνωση: φύση και μνήμη, οργανικό και διαχρονικό, συναντώνται σε ένα σώμα που διεκδικεί παρουσία στον δημόσιο χώρο. Ο Παναγιωτίδης έχει συνδεθεί καλλιτεχνικά με την ελιά ως ταυτότητα έργου. Δημόσια γλυπτά, τιμητικές διακρίσεις και βραβεία με τη μορφή του καρπού που φέρουν την υπογραφή του, συγκροτούν μια συμπαγή εικαστική διαδρομή όπου το λιόδεντρο λειτουργεί ως σύμβολο με οικουμενικό χαρακτήρα. Γεννημένος στην Αμφιλοχία, εντάσσεται μαζί με τους Χριστίνα Σαραντοπούλου (1952), Δημήτρη Παπατρέχα, Χρήστο Μποκόρο, Χρήστο Γαρουφαλή, Δημήτρη Κρέτση, Μαρίνα Κουτσοσπύρου (1974) και Νάντια Σκορδοπούλου (1984) στη ντόπια ομάδα των συμμετεχόντων που διατηρούν οργανική σχέση με την ελιά και τον καπνό ως κομμάτι του τόπου.

Θεματικά ιδιαίτερο έργο είναι η “Συγκομιδή της ελιάς”, τίτλος που συνειρμικά παραπέμπει στα γνωστά έργα του Θεόφιλου. Εδώ ο Γαρουφαλής δεν κάνει απλώς παραστατική ζωγραφική. Με σχεδιαστική ακρίβεια και χρήση μιας χαμηλόφωνης χρωματικής παλέτας, ευρύτατης σε τονικές διαβαθμίσεις, μεταφέρει στον καμβά παιδικές μνήμες μετασχηματίζοντας το προσωπικό βίωμα σε εικόνα. Σκηνογραφεί ιδανικά ένα στιγμιότυπο από το “λιομάζωμα” όπου το παιγνίδισμα του φωτός, σε συνδυασμό με το αντιφέγγισμα του απομесеήμερου, προσδίδουν στην εικόνα διαστάσεις πνευματικής τελετουργίας. Η “αθόρυβη ακινησία” της σύνθεσης υποδηλώνει την κινητικότητα και τον μόχθο της ανθρώπινης χειροναξίας.

Δίπλα σε έργα της Αγρινιώτικης Πινακοθήκης, η έκθεση παρουσιάζει και «δάνεια» από μεγάλα ιδρύματα, όπως η Βουλή των Ελλήνων, το Μουσείο Μπενάκη, το ΜΟΜUS - Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, η CrediaBank κι από κοσμογάπητες

συλλογές, όπως του Σωτήρη Φέλιου. Μια αιωνόβια ελιά βρίσκει το ανάλογό της στη ζωγραφική της Χρύσας Βέργη (1959). Εντυπωσιακή σε μέγεθος, σχηματίζεται από δύο κορμούς που εκπτύσσονται, θυμίζοντας σύμπλεγμα ερωτικό, όχι με τη στενή έννοια της αναπαράστασης, αλλά ως χειρονομία: μια ένωση που δεν επιδιώκει τη θέαση, αλλά την επιμονή της ζωής μέσα στον χρόνο. Καμωμένο με λάδι, το έργο της Βέργη τιμά και το ίδιο το υλικό που λειτουργεί ως πρώτη ύλη νοήματος· καρπός της ελιάς που γίνεται φορέας εικόνας, φως που μετασχηματίζεται σε χρώμα.

Κατ' αντιστοιχία με το λάδι, στα τσιγάρα όπου έγραφε ο Γιάννης Ρίτσος (1909-1990), συναντούμε το σημείο όπου η έμπνευση αρθρώνεται μέσα από τον καπνό. Στο έργο του ποιητή της Ρωμοσύνης, η Ανάγκη παύει να είναι άυλη και παίρνει μορφή στο ταπεινό πακέτο Άσσοις. Πρόκειται για τέχνη «από τα κάτω», γήινη, που αξιοδοτεί τις ταπεινές ύλες και τις αναδεικνύει σε φορείς νοήματος. Η καταγωγή της είναι χωμάτινη και καθημερινή· η διατύπωση, όμως, στην εκφορά του ποιητή, βαθιά πνευματική. Όπως το λάδι γίνεται φως και εικόνα, έτσι και ο καπνός γίνεται σκέψη. Είναι η «πρώτη ιδέα» του δημιουργού, σπαράγματα που μοιράζονται αβίαστα, χωρίς δεύτερη σκέψη, όπως μοιράζεται ένα τσιγάρο από χέρι σε χέρι.

Τον «μπόσικο» χρόνο των καπνιστών αποτυπώνει με σπάνια ακρίβεια «Η μικρή απόλαυση» του Χριστόδουλου Γκαλτέμη (1953). Το κάπνισμα δεν λειτουργεί εδώ ως εξάρτηση ή συνήθεια, αλλά ως ηδονική κατάσταση του καπνίζεин: μια μικρή παύση, μια ιδιωτική τελετουργία. Μάστορας παλαιάς κοπής, ο Γκαλτέμης μένει προσηλωμένος στη μορφή και στις σιωπηλές χειρονομίες της καθημερινότητας, εκεί όπου ο χρόνος βαραίνει και το σώμα το νιώθει. Η βαριά σκίαση και η απουσία αφηγηματικών περισπασμών συγκροτούν μια εικόνα όπου ο καπνός γίνεται διάρκεια - ένα λεπτό πέπλο ανάμεσα στο γήρας και στην ανάσα. Έτσι, ο δάσκαλος της χαρακτηριστικής δεν απεικονίζει απλώς έναν ηλικιωμένο που καπνίζει, αλλά μια μικρή απόδραση από το αμείλικτο πέρασμα: την απόλαυση του να μην συμβαίνει τίποτα άλλο, έστω για όσο κρατά μια ρουφηξιά.

Ιδωμένη από τον ίδιο δημιουργό, η ελιά αποκαλύπτει και το εύρος της διαδρομής του. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του Κώστα Παπανικολάου (1959) με την «Κόκκινη ελιά» που απηχεί μια ζωγραφική πυκνή και εστιασμένη: το μοτίβο της ελιάς μετατρέπεται σε πεδίο άσκησης επάνω στις δυνατότητες της ζωγραφικής γλώσσας, ανάμεσα στην αναγνωρισιμότητα του θέματος και την αυτονομία της μορφής. Παρόμοια, αξίζει ο θεατής να σταθεί στον προγενέστερο χρονικά «Λόφο με τις ελιές», έργο εμφανώς πιο δωρικό που όμως συμπυκνώνει τον τρόπο του Παπανικολάου. Η εικόνα αποφεύγει κάθε ρητορεία και οργανώνεται με εσωτερική οικονομία. Ο δημιουργός έχει μιλήσει για τη ζωγραφική αυτή ως «φούγκα», σε ευθεία αναφορά στον Μπαχ. Όπως στη φούγκα του συνθέτη τα λιγοστά θέματα επανέρχονται, μετασχηματίζονται και αντιστικτικά συνυπάρχουν, έτσι κι εδώ, τα δέντρα που αλλάζουν χρώμα στο φως, επανεμφανίζονται ως παραλλαγές ενός βασικού εικαστικού θέματος. Η ελιά στο έργο του Παπανικολάου προβάλλει ως μέτρο του κόσμου.

Αποσπασμένο από τον κορμό, ένα «κλαδάκι ελιάς» διατηρεί τη μνήμη της ρίζας, χωρίς όμως να εξαρτάται πλέον από αυτήν. Πρόκειται για μορφή ελάχιστη, που κρατά το ίχνος της ζωής την στιγμή ακριβώς που αυτή αποσύρεται. Στις συνθέσεις των Χρόνη Μπότσογλου (1941-2022), Νικήτα Φλέσσα (1936), Έλσας Ζαχαράκη (1947), Κώστα Παπατριανταφυλλόπουλου (1951) και Χρήστου Γαρουφαλή το κλαδί δεν προτείνεται ως σύμβολο ειρήνης. Λειτουργεί ως δοκιμασία της ζωγραφικής πράξης με τη νευρώδη κι ασκητική μορφή του να επιβάλλει πειθαρχία κι ακρίβεια.

Στην ίδια λογική του ελάχιστου και του αποσπάσματος, αλλά με διαφορετική υλικότητα, εγγράφονται τα έργα του Μίλτου Παντελιά (1954) και της Ειρήνης Γκόνου (1955). Στο «Nicotiana Rustica» του Παντελιά, ο καπνός αποδίδεται με την επιστημονική ακρίβεια του βοτανικού σχεδίου: φύλλα, άνθη και στέλεχος παρουσιάζονται ως μορφή ταπεινή αλλ' ανθεκτική, φορέας μιας ιστορίας εργασίας και καλλιέργειας. Το φυτό δεν εξιδανικεύεται, στέκει ως σώμα χρήσιμο, δεμένο με τη γη και με την ανάγκη. Στο «Tobacco Whispers» της Γκόνου, η ίδια ύλη μετασχηματίζεται: ο καπνός αποσπάται από τη βοτανική του αναφορά και γίνεται ίχνος, ψίθυρος. Η επιφάνεια του υφάσματος κρατά το αποτύπωμα της ανάσας και της αφής, μεταφέροντας τον καπνό από το χωράφι και το σώμα στο πεδίο της μνήμης. Μαζί, τα δύο έργα συνομιλούν ουσιαστικά: το ένα επιμένει στη μορφή και την καταγωγή, το άλλο στη μεταμόρφωση και την εσωτερίκευση. Πρόκειται για στάση απέναντι στην ύλη, όπου η τέχνη δεν απομακρύνεται από το καθημερινό, αλλά το ακούει και το μεταγράφει σε γλώσσα σιωπηλή, αλλά επίμονη.

«Το χρώμα που ζύμωσε την ψυχή μου» της Χριστίνας Σαραντοπούλου με το γνώριμο σχήμα, τη δομή δακτυλικού αποτυπώματος, αναφέρεται στην Πατρίδα της, με την συμπαντική διάσταση της γης. Το χρώμα της σκουριάς παραπέμπει στα καπνότοπια της γενέτειρας, αποτυπώνοντας συμπερασματικά και τη δική της ταυτότητα που ζυμώθηκε με το τοπικό χρώμα. Καλλιτέχνης με ανησυχίες και βαθειά συνείδηση του νοήματος της τέχνης, στοχάζεται και ερευνά τα ανθρώπινα δακτυλικά αποτυπώματα που παραπέμπουν στην ιδιαιτερότητα της κάθε προσωπικότητας χρησιμοποιώντας τα με ευρηματικότητα πάνω σε διάτρητες ή συμπαιγές επιφάνειες. Μεταχειριζόμενη ποικίλες εναλλακτικές δυνατότητες μορφοπλασίας δημιουργεί έργα μνημειακών κυρίως διαστάσεων.

Τον στέφανο της ελιάς θα ήθελα να τον αποθέσω στον πρόωρα χαμένο Πάνο Φειδάκη (1956–2003), τον ζωγράφο που είδε στα κλαδιά της παιδιά. Μια εμπειρία μέθεξης όπου τα κλαδιά αγκαλιάζουν κι ανθίζουν με τη νιότη. Στο έργο του αειθαλούς ζωγράφου, η ελιά παύει να είναι δέντρο ή σύμβολο και γίνεται χώρος σχέσης. Τότε είναι γόνιμος ο ελληνισμός και η παράδοση που τον εκ-φράζει: όταν μπορούμε να αντιληφθούμε τη ζωή όχι ως κάτι που αρχίζει και τελειώνει με τον εαυτό μας, αλλά ως διάβαση και διόδευση. Μέσα σε αυτή τη χειρονομία εγγράφεται μια ελληνικότητα βαθιά ανθρώπινη, καθώς η μνήμη δεν περνά, αλλά ριζώνει.

Γιώργος Μυλωνάς

Ιστορικός τέχνης

Χρύσα Βέργη

Χρήστος Γαρουφαλής

Νίκος Χατζηκυριάκος - Γκίκας

Έλσα Ζαχαράκη

Δημήτρης Κρέτσης

Φώτης Μαστιχιάδης

Χρήστος Μποκόρος

Χρόνης Μπότσογλου

Λάμπρος Ορφανός

Άγγελος Παναγιωτίδης

Φίλιππος Παναγιωτίδης

Κώστας Παπανικολάου

Δημήτρης Παπατρέχας

Κώστας Παπατριανταφυλλόπουλος

Νάντια Σκορδοπούλου

Πάνος Φειδάκης

Νικήτας Φλέσσας

Γιάννης Ψυχοπαίδης

Χρύσα Βέργη (γ. 1959)

Ελαιόδενδρο

λάδι σε μουσαμά

200 x 195 εκ.

συλλογή Έργων Τέχνης της Βουλής των Ελλήνων

Χρήστος Γαρουφαλής (γ. 1959)

Χρήστος Γαρουφαλής 2001

Κλαδάκι ελιάς, 2001
μολύβι σε χαρτί
30 x 39 εκ.
συλλογή του καλλιτέχνη

Η συγκομιδή της ελιάς, 2001
λάδι σε μουσαμά
50 x 70 εκ.
συλλογή CrediaBank

Νίκος Χατζηκυριάκος - Γκίκας (1906-1994)

Ελιές στην Κέρκυρα, 1978
χρωματιστά μολύβια σε χαρτί
23 x 34 εκ.
Μουσείο Μπενάκη / Πινακοθήκη Γκίκα

Έλσα Ζαχαράκη (γ. 1947)

Σύνθεση με κλαδί ελιάς, 2004
λάδι σε μουσαμά
60 x 70 εκ.
συλλογή της καλλιτέχνης

Δημήτρης Κρέτσης (γ. 1972)

Γέρικη Ελιά

σινική μελάνη σε χρωματιστό χαρτί

40 x 30 εκ.

συλλογή του καλλιτέχνη

Φώτης Μαστιχιάδης (1913 - 1992)

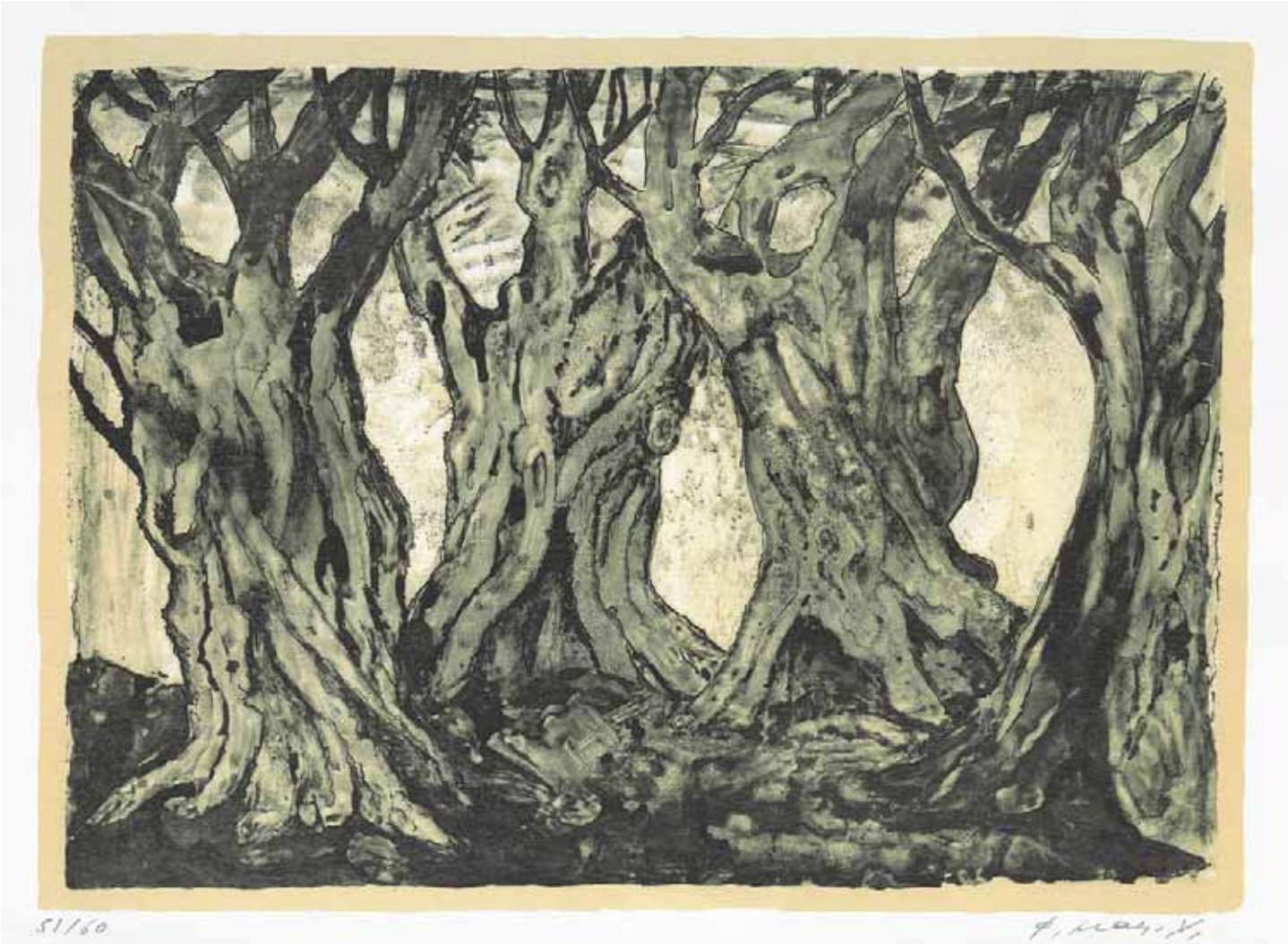

Ελαιώνας

ενυπόγραφη λιθογραφία 51/60

23 x 31 εκ.

ιδιωτική συλλογή

Χρήστος Μποκόρος (γ. 1956)

Σκιά ελιάς – καντήλι, 1996

σκόρες χρωστικές, λάδι και οξειδωμένος ψευδόχρυσος σε mdf
99 x 69 εκ. (με κορνίζα 130 x 100 εκ.)

συλλογή του καλλιτέχνη

Χρόνης Μπότσογλου (1941-2022)

Κλαδί ελιάς, 1996
ακουαρέλα και γραφίτης σε χαρτί
38 x 56 εκ.
συλλογή Σωτήρη Φέλιου

Λάμπρος Ορφανός (1916-1995)

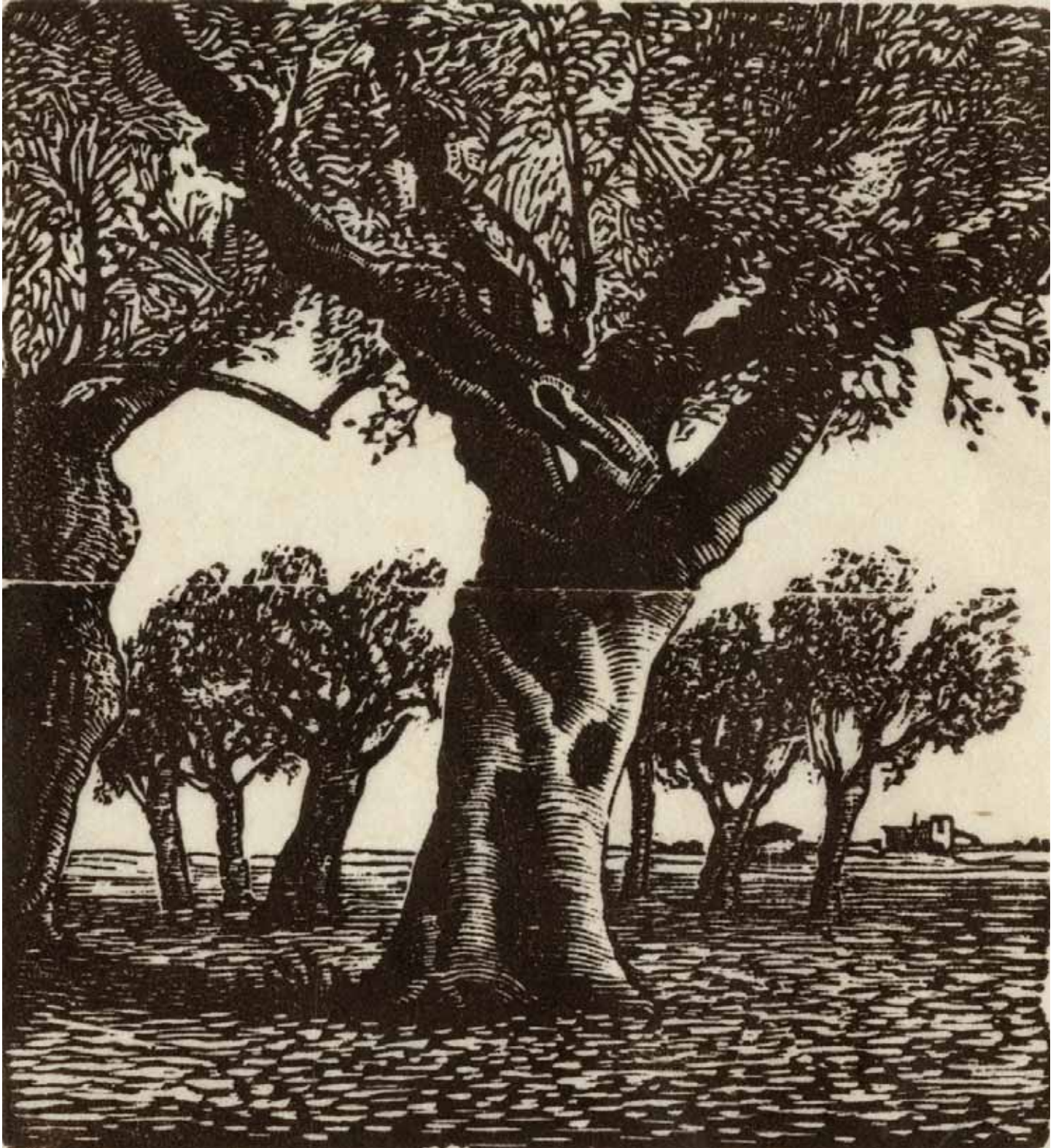

Ελιές

ξυλογραφία σε όρθιο ξύλο / μελάνι σε χαρτί

11 x 10 εκ.

Συλλογή Δημοτικής Πινακοθήκης Αργινίου

Άγγελος Παναγιωτίδης (γ. 1950)

Φίλιππος Παναγιωτίδης (γ. 1994)

Δένδρο ελιάς με σκάλα

59 x 55 x 50 εκ.

χαλκός, μπρούτζος & σίδηρος

συλλογή των καλλιτεχνών

Κώστας Παπανικολάου (γ. 1959)

Λόφος με τις ελιές, 1994
αβγοτέμπερα σε κόντρα πλακέ
50,7 x 71 εκ.
συλλογή Σωτήρη Φέλιου

Κόκκινη ελιά, 2012
ακρυλικό σε μουσαμά
70 x 90 εκ.
συλλογή Σωτήρη Φέλιου

Δημήτρης Παπατρέχας (γ. 1955)

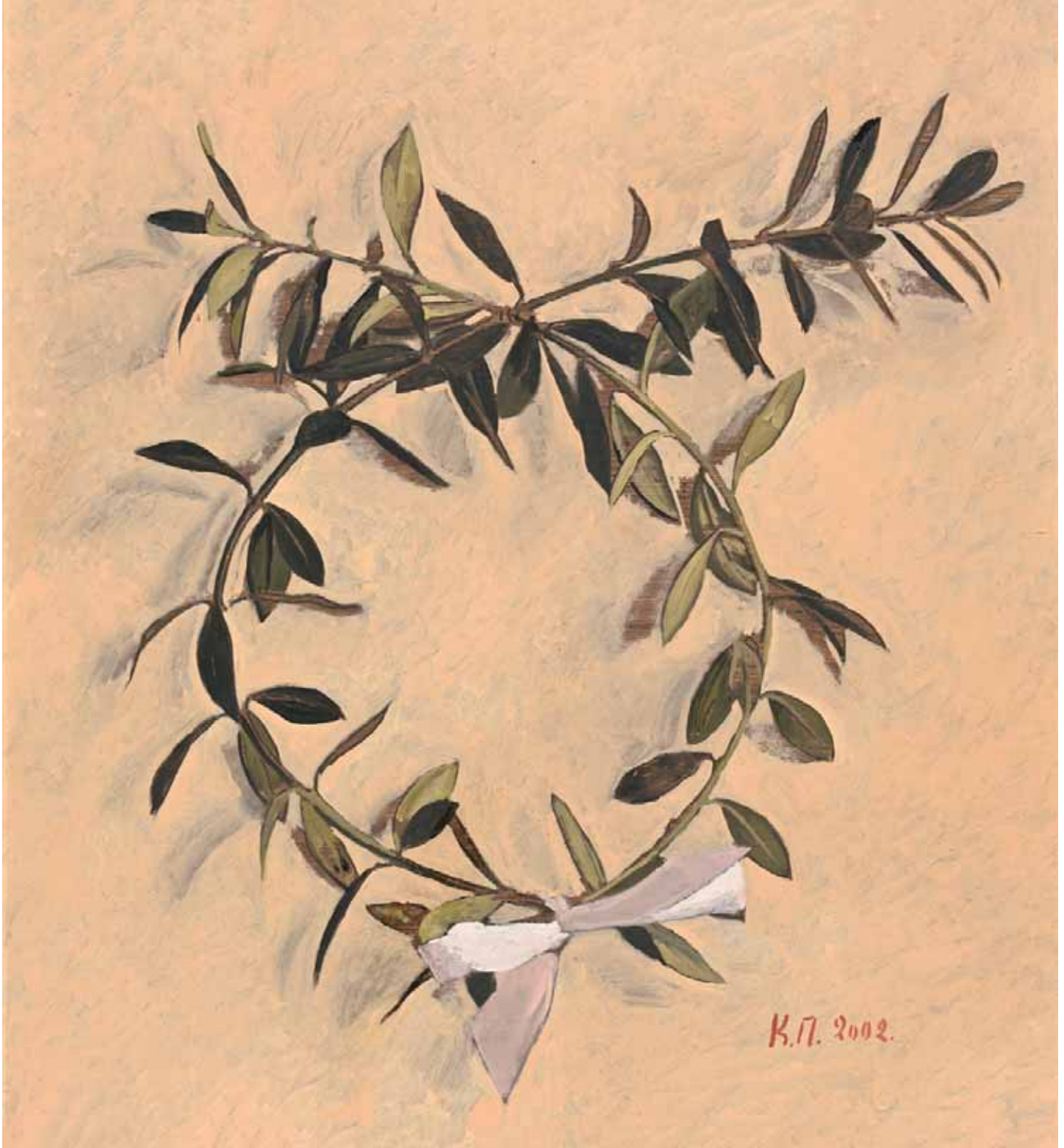
Ελαιόφυτο, 2024
ακρυλικά και χάραξη σε πάνελ ξύλου
110 x 82 εκ.
συλλογή του καλλιτέχνη

Κ. Παπατριανταφυλλόπουλος (γ. 1951)

Στεφάνι ελιάς, 2002
λάδι σε μουσαμά
40 x 30 εκ.
συλλογή του καλλιτέχνη

Νάντια Σκορδοπούλου (γ. 1984)

Δόξα (δίπτυχο)
μικτά υλικά
50 x 50 εκ.
συλλογή της καλλιτέχνης

Πάνος Φειδάκης (1956 - 2003)

Ελιά, 1996
λάδι σε μουσαμά
46 x 33 εκ.
ιδιωτική συλλογή

Νικήτας Φλέσσας (γ. 1936)

Κλαδί ελιάς σε βάζο

αβγό σε ζωγραφικό χαρτί εφαρμοσμένο σε τελάρο με κόντρα πλακέ
180 x 130 εκ.

συλλογή του καλλιτέχνη

Γιάννης Ψυχοπαίδης (γ. 1945)

Ελιές στο Ρίο
επιζωγραφισμένες polaroid
44 x 44 εκ.
συλλογή του καλλιτέχνη

Χρήστος Γαρουφαλής
Νίκος Χατζηκυριάκος - Γκίκας
Ειρήνη Γκόνου
Νικήτας Γρύσπος
Νίκος Γώγος
Μαρίνα Κουτσοσπύρου
Δημήτρης Κρέτσης
Γιάννης Μόραλης
Μίλτος Παντελιάς
Δημήτρης Παπατρέχας
Γιάννης Ρίτσος
Χριστίνα Σαραντοπούλου
Χρήστος Σιμάτος
Τάσσος Α.
Λουκία Μαγγιώρου
Γιάννης Ψυχοπαίδης

Χρήστος Γαρουφαλής (γ. 1959)

Αποσίγαρα, 2002
λάδι σε ξύλο ελιάς
18 x 56 εκ.
ιδιωτική συλλογή

Νίκος Χατζηκυριάκος - Γκίκας (1906-1994)

Κινέζικα φιαλίδια ταμπάκου, περ. 1977-1979
λάδι σε χαρτί
11 x 17,3 εκ.
Μουσείο Μπενάκη / Πινακοθήκη Γκίκα

Ειρήνη Γκόνου (γ. 1955)

Tobacco Whispers, 2025

Υφάσματα από λινό και βαμβάκι, γάζα, κορδόνι από βαμβάκι, ξύλινη βέργα

70 x 58 εκ.

συλλογή της καλλιτέχνης

Νικήτας Γρύσπος (1873-1974)

Αρμάθιασμα

λάδι σε μουσαμά

170 x 190 εκ.

δωρεά Κωνσταντίνου Οδ. Ηλιού στον Δήμο Αγρινίου

Νίκος Γώγος (γ. 1974)

Η αγκαλιά, 2025
λάδι σε μουσαμά
73 x 45 εκ.
συλλογή του καλλιτέχνη

Μαρίνα Κουτσοσπύρου (γ. 1974)

ΑΝΘΟΣ ΑΓΡΙΝΙΟΥ, 2025
λάδι σε καμβά
25 x 50 εκ.
συλλογή της καλλιτέχνης

ΑΝΘΟΣ, 2025
λάδι σε καμβά
50 x 50 εκ.
συλλογή της καλλιτέχνιδας

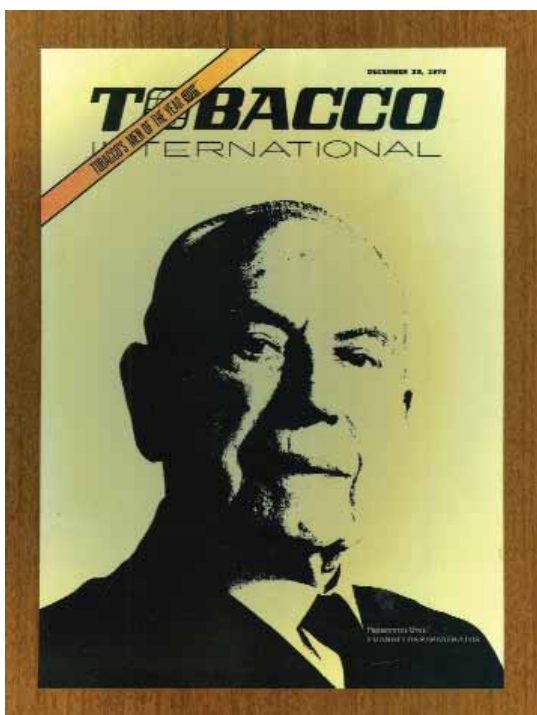
Δημήτρης Κρέτσης (γ. 1972)

Σκάλισμα καπνού
σινική μελάνη σε χαρτί
38 x 28 εκ.
συλλογή του καλλιτέχνη

Γιάννης Μόραλης (1916 - 2009)

Η τιμητική πλακέτα με την οποία το διεθνές περιοδικό *TOBACCO* τ. Δεκεμβρίου 1970 ανακηρύσσει τον Ευάγγελο Παπαστράτο “Άνδρα της χρονιάς”, τρία χρόνια πριν τον θάνατό του Δωρεά Δημητρίου Γκέρτσου στη Δ.Π.Α.

Ευάγγελος Παπαστράτος, 1973

ελαιογραφία σε μουσαμά
60 x 45 εκ.

Δωρεά Δημητρίου Γκέρτσου στη Δ.Π.Α. εις μνήμη του παππού του

Φωτ: Ιωάννα Μωραΐτη / Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης / Φωτογραφικό Αρχείο ΕΛΙΑ / Φ. Α. Ι. Μόραλη

Μίλτος Παντελιάς (γ. 1954)

Nicotiana Rustica, 2025

50 x 30 εκ.

λινός καμβάς, χαρτί, ακρυλικά και μολύβια
συλλογή του καλλιτέχνη

Δημήτρης Παπατρέχας (γ. 1955)

Βασιλική Γεωργαντζέλη - 1926, 2017
ακρυλικά & χάραξη σε χαρτόνι συσκευασίας
88 x 54 εκ.
συλλογή του καλλιτέχνη

No 488

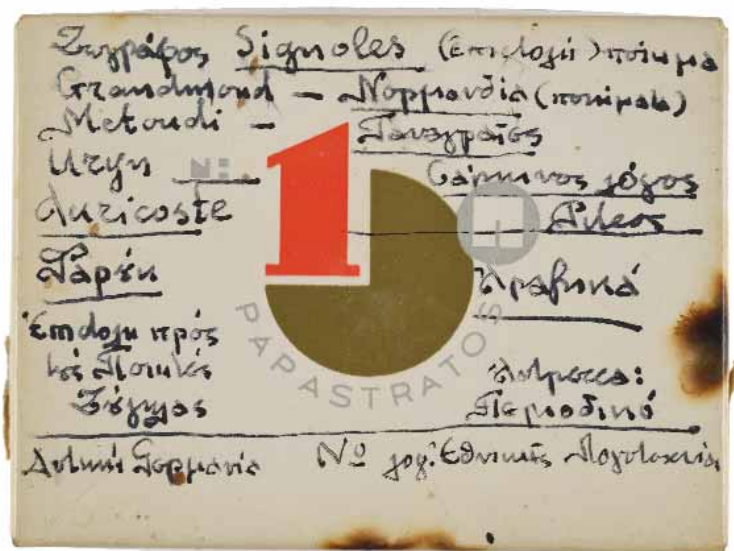
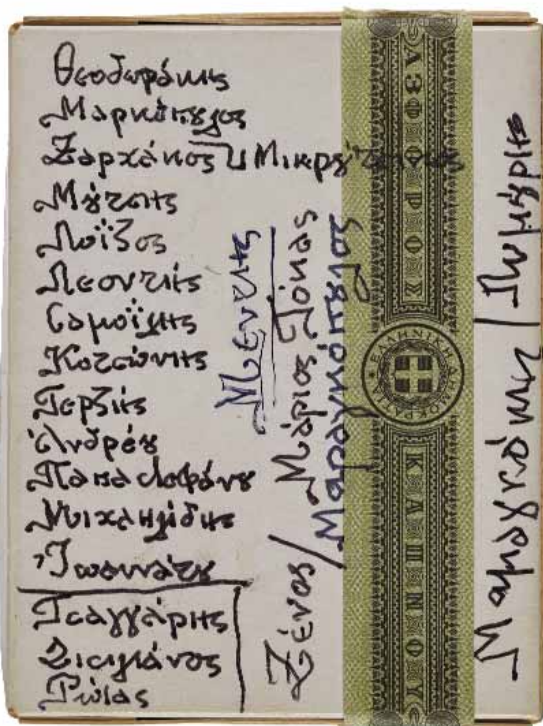
Γιάννης Ρίτσος (1909-1990)

ΚΑΠΝΙΣΜΕΝΟ ΤΣΟΥΚΑΛΙ

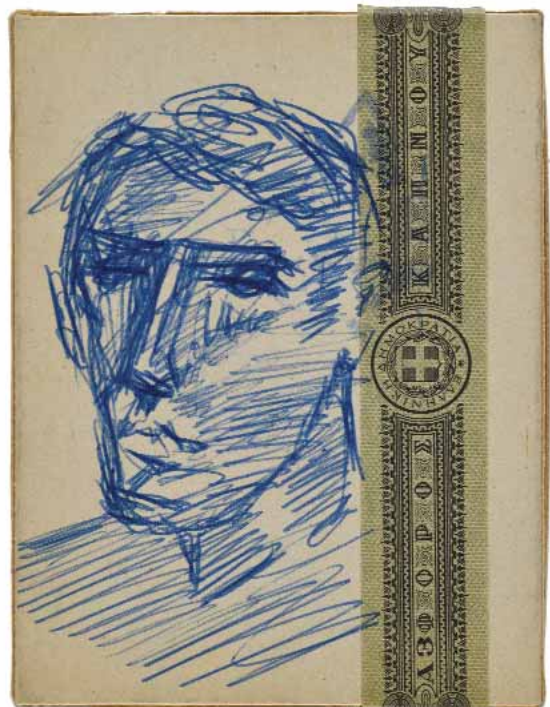
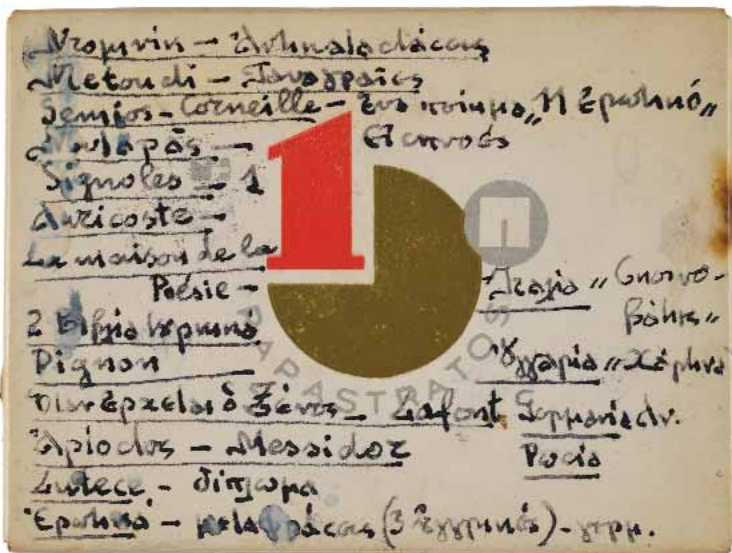
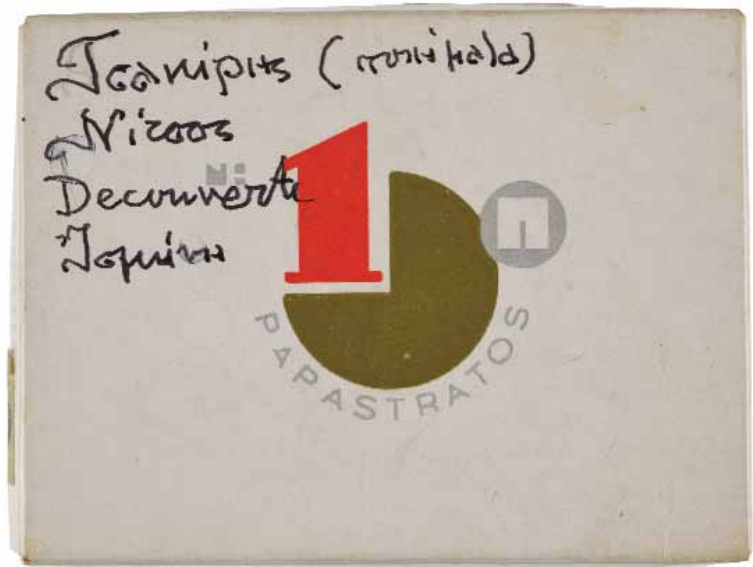
Κεϊνες τίς ὥρες σφίγγεις τό χέρι τοῦ συντρόφου σου,
 γίνεται μιά σιωπή γεμάτη δέντρα
 τό τσιγάρο κομμένο στή μέση γυρίζει ἀπό στόμα σέ στόμα
 ὅπως ἕνα φανάρι πού φάχνει τό δάσος - βρίσκουμε τή φλέβα
 πού φτάνει στήν καρδιά τῆς ἀνοιξης. Χαμογελάμε.

Γιάννης Ρίτσος

Στρατόπεδο συγκέντρωσης
 πολιτικών κρατουμένων
 Κοντοπούλι Λήμνου,
 Δεκ 1948 - Φεβ 1949

Πακέτα τσιγάρων της εταιρείας ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΟΣ
 με ιδιόχειρες σημειώσεις και σχέδια του ποιητή
 Ιστορικά Αρχεία Μουσείου Μπενάκη / Αρχείο Γιάννη Ρίτσου

Χριστίνα Σαραντοπούλου (γ. 1952)

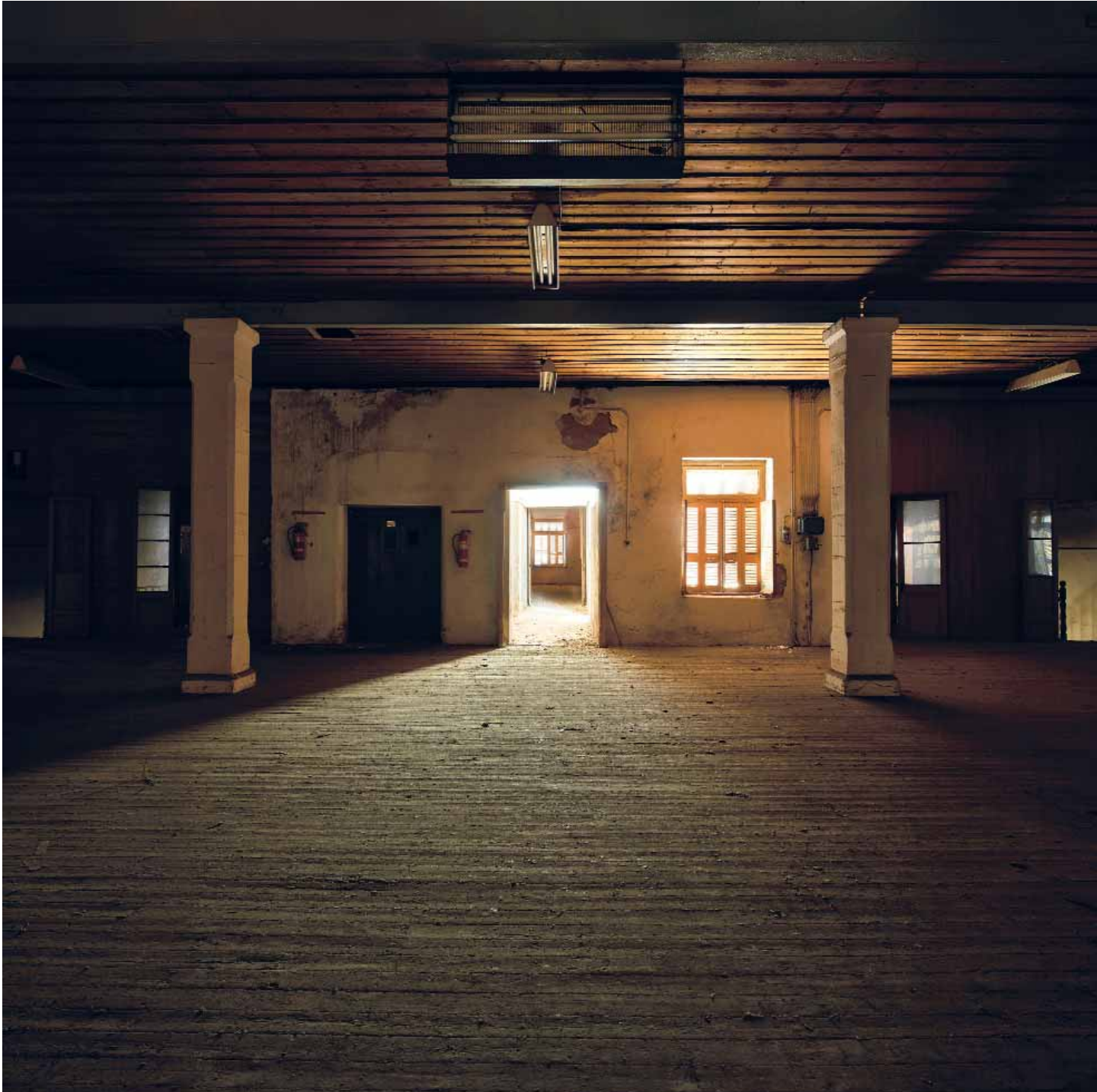
LANDSCAPE - Το χρώμα που ζύμωσε την ψυχή μου
σίδηρο
200 x 138 x 30 εκ.
συλλογή της καλλιτέχνης

Χρίστος Σιμάτος (γ. 1977)

Καπναποθήκες Παπαστράτου, 2015
εκτύπωση Giclée σε αρχεϊακό χαρτί και επικόλληση σε αλουμίνιο
100 x 100 εκ.
συλλογή Δημοτικής Πινακοθήκης Αγρινίου

Τάσσος Α. (1914-1985)

Λουκία Μαγγιώρου (1914-2008)

Η καλλιέργεια του καπνού, 1960

τέμπερα σε ξύλο

59 x 380 εκ.

ΜΟΜΟΥΣ - Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης

Συλλογές Μακεδονικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης και Κρατικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης

Γιάννης Ψυχοπαίδης (γ. 1945)

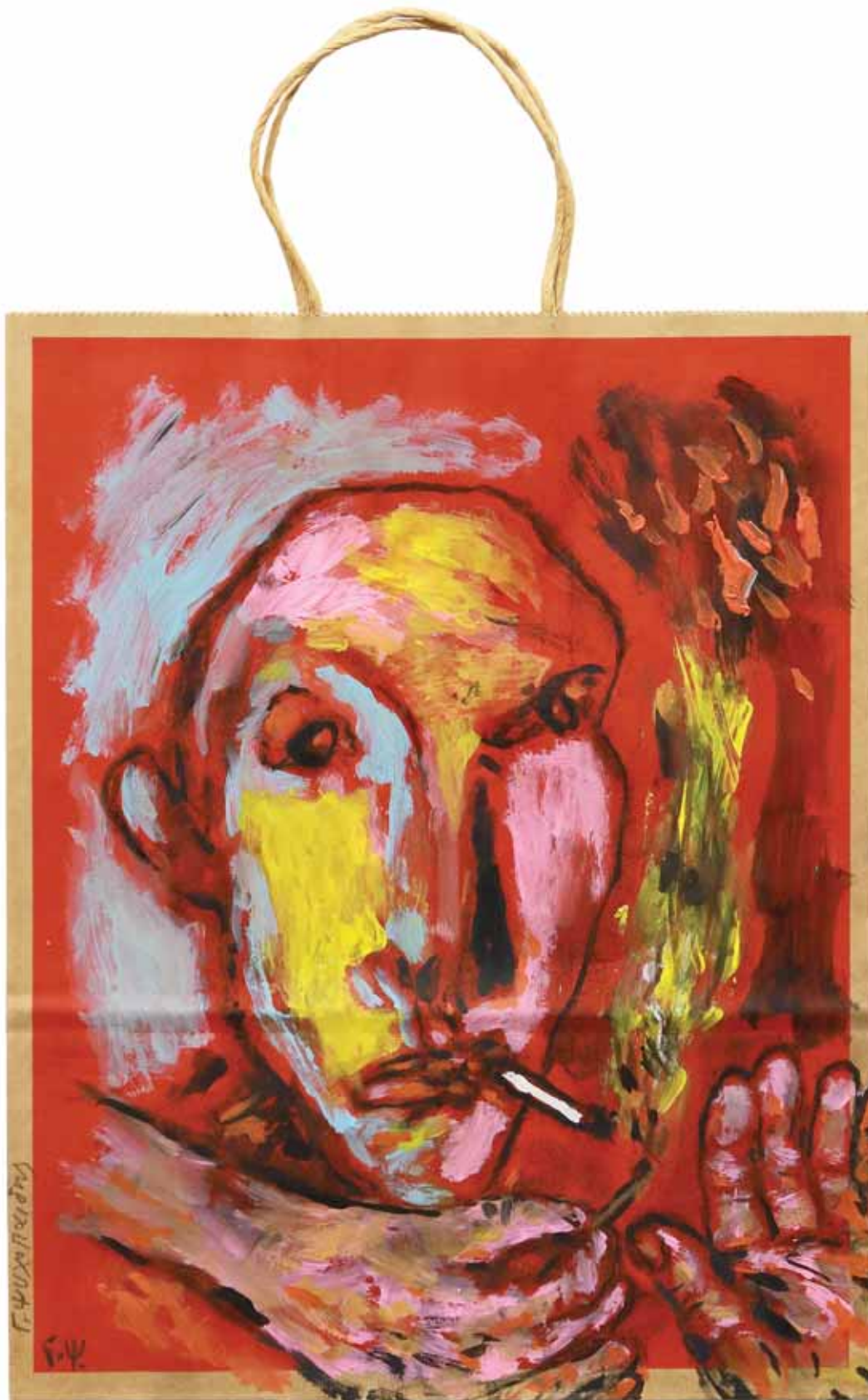

Καπνιστής - I
μικτή τεχνική
23 x 18,5 εκ.
συλλογή του καλλιτέχνη

Καπνιστής - II
μικτή τεχνική
29,5 x 21 εκ.
συλλογή του καλλιτέχνη

Καπνιστής - III
μικτή τεχνική
42 x 26 εκ.
συλλογή του καλλιτέχνη

Η ΕΚΔΟΣΗ *ΕΛΑΙΑΣ και ΚΑΠΝΟΥ* ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΜΕ ΤΗΝ ΟΜΟΤΙΤΛΗ ΕΚΘΕΣΗ ΠΟΥ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΤΗΚΕ ΣΤΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ ΑΓΡΙΝΙΟΥ ΑΠΟ 2 ΑΠΡΙΛΙΟΥ ΕΩΣ 5 ΙΟΥΛΙΟΥ 2026 ΩΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΤΗΝ ΕΠΕΤΕΙΟ ΤΩΝ 100 ΧΡΟΝΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΟΥ & ΦΙΛΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΠΑΝΑΙΤΩΛΙΚΟΣ. ΤΗΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΙΧΕ Ο ΧΡΗΣΤΟΣ ΓΑΡΟΥΦΑΛΗΣ, ΣΧΕΔΙΑΣΤΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΝ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟ ΠΑΣΧΕΝΤΗ ΚΑΙ ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΣΕ ΧΑΡΤΙ ΤΑΤΑΜΙ 150 GR ΣΕ 1500 ΑΝΤΙΤΥΠΑ ΤΟΝ ΜΑΡΤΙΟ ΤΟΥ 2026.

